Imatge de Vanesa Vallespín

parc natural de penyagolosa

el Gegant

INFO quadrimestral del Parc Natural de Penyagolosa
Nº 16 maig- agost 2022

01
FONGS HIPOGEUS A L'ÀREA DE PENYAGOLOSA

03
NOTÍCIES DE LA NATURA MAIG- AGOST 2022

05
LA FITXA: EL REBOLL
Quercus Pyrenaica

06
EDUCACIÓ AMBIENTAL
Activitats al parc

07
EL MANTENIMENT DEL PARC
Els treballs de la brigada

Fongs Hipogeus a l'àrea de Penyagolosa i zones limítrofes de Terol

Rocío Moliner & Fernando García

Els fongs hipogeus són aquells que fructifiquen baix terra, i és per aquesta característica que en són dels menys estudiats. A terres de Penyagolosa els hipogeus més apreciats i recol·lectats són la tòfona negra (*Tuber melanosporum*) i la tòfona d'estiu (*Tuber aestivum*).

Quan les recol·lectores de tòfona sortim a cercar aquest fong amb els gossos, és freqüent trobar altres fongs sense valor comercial a les arrels dels arbres tofoners. Els anomenem "bords", fent referència a l'escàs aprofitament d'aquests.

Durant l'any 2007 i 2008, els autors del present article (amb ajuda d'un grup de cercadors de tòfona vam arreplegar i classificar els fongs hipogeus "bords" que es trobaven juntament amb les col·lectes de tòfona o bé en sortides al bosc. La majoria del material fúngic es va agafar al terme municipal de Vistabella del Maestrat i en algun cas també dels de Benafigos, Xodos, Puertomingalvo i Mosqueruela. El material sec dels 21 tàxons identificats es conserva a l'herbari personal d'un dels autors (FGA).

Més tard, aquesta tasca va ser publicada al Butlletí de la Societat Micològica Valenciana núm. 12, en un article on s'aporten dades cronològiques d'alguns fongs hipogeus de Penyagolosa (Castelló) i es descriu *Hysterangium crassum* (Tul. & C. Tul.) E. Fischer., *Hymenogaster luteus Vittad*. i *Hymenogaster lycoperdineus Vittad*, tots tres
no citats fins a la data de l'article a la Comunitat Valenciana.

Tófona negra (Tuber melanosporum)

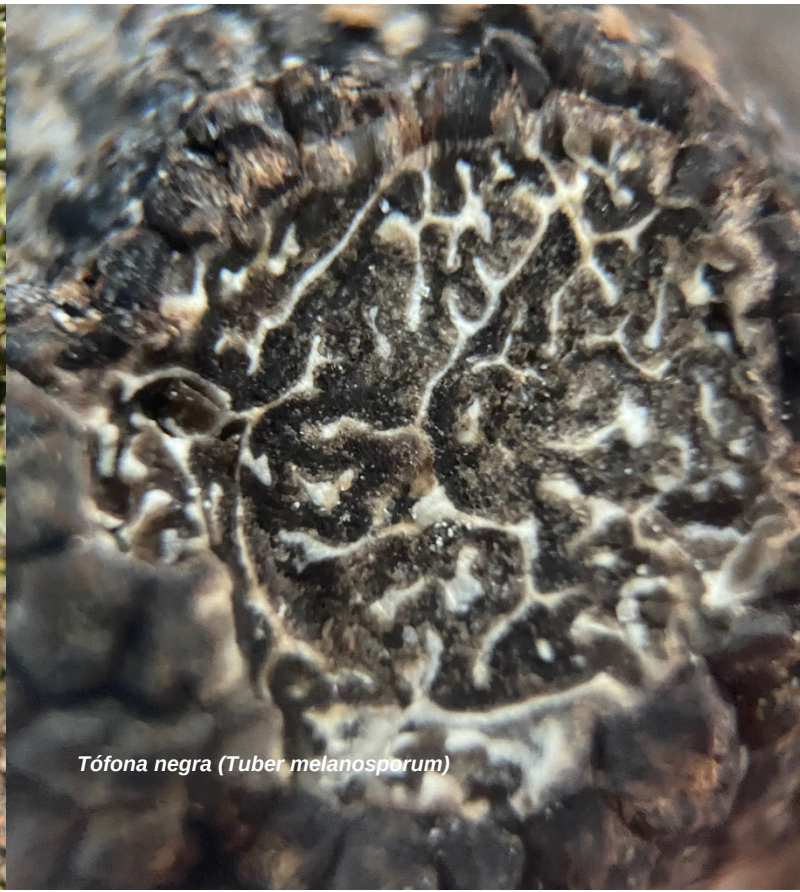

Tófona negra (Tuber melanosporum)

Bancal de cultiu de tófona negra

Eren vuit els tàxons anteriorment citats d'aquesta zona; ara, dels 26 trobats aquest any, s'incorporen 21 més, dels quals 3 no havien segut citats (o havien sigut citats de forma incorrecta) fins ara a la Comunitat Valenciana.

La majoria de les col·lectes van ser sota *Quercus*, i generalment a les solanes, degut en gran part a què han sigut els carrascars i rouredes les zones més visitades; de pinars hi ha bones extensions per la zona i segurament tindran més fongs hipogeus associats dels fins ara trobats, i es pot esperar el mateix de carrascars i rouredes d'ombria.

Agraïm als tofonaires (i als seus gossos) que ens van aportar nombrosos exemplars. Sense la seua col·laboració aquest article no haguera sigut possible, els estarem sempre agraïts.

Us animem a consultar l'article complet a aquest enllaç.

Notícies de la natura maig - agost 2022

Aquesta secció es va crear per a donar a conèixer alguns dels esdeveniments més significatius que tenen lloc cada quadrimestre en el medi natural del Parc Natural de Penyagolosa. Oferim una selecció d'observacions de flora i fauna, fenòmens meteorològics, esdeveniments astronòmics, etc., que destaquen en el dia a dia de la nostra naturalesa. Pots participar aportant les teues observacions, vivències o fotografies, fent-les arribar a: parque_penyagolosa@gva.es.

Maig:

• Per segon any consecutiu es confirma la reproducció del Capsot d'esquena vermella a Penyagolosa. Com l'any passat, almenys una parella d'aquestes aus s'instal·la en la mateixa zona per a portar endavant la cria. Dades de Sandra Tur.

Juny:

• El dia 20 es recull en el Pla d'amunt de Vistabella les restes d'un xoriguer amb una anella en una de les seues potes. L'anellat dels ocells permet saber de quin ocell en concret es tracta, on i quan es va anellar, de tal manera que amb aquestes dades es pot estimar la seua supervivència, temps d'estada en un lloc, moviments, determinar si ha guanyat o perdut pes o si ha canviat algun tret de la seua morfologia, plomatge o condició, entre altres aspectes.
L'anella de les restes del xoriguer recuperat aquest dia indicava que havia estat anellat per l'equip de la Societat de Ciències Aranzadi (Donostia - País Basc).

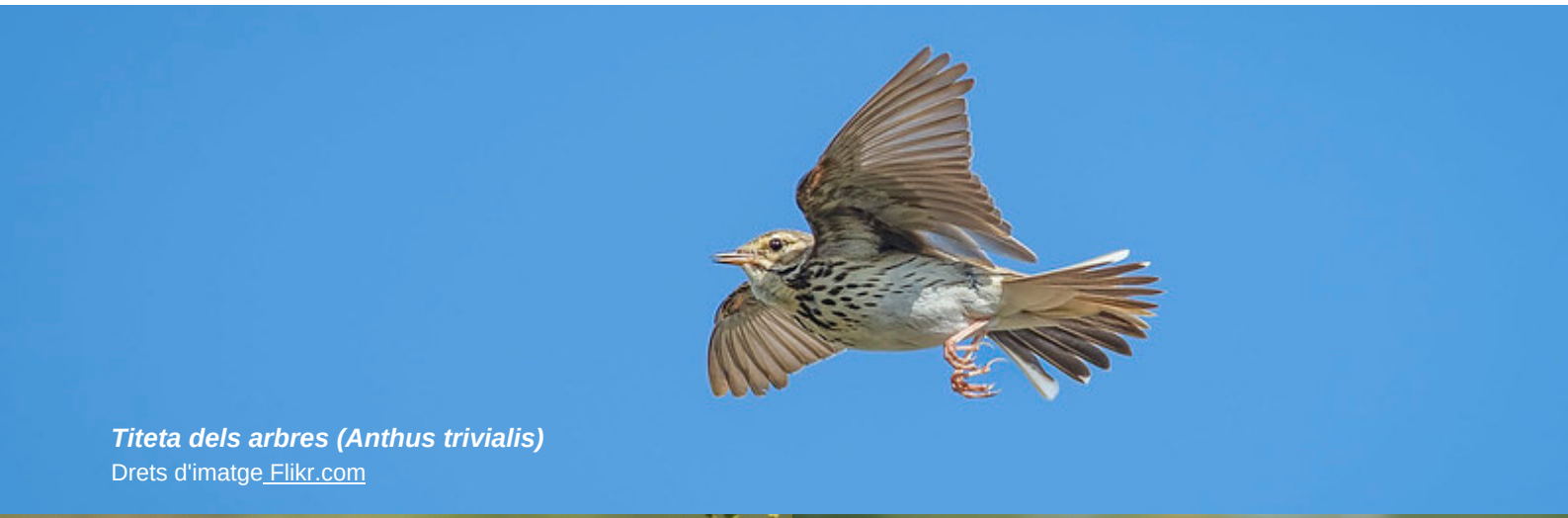

Titeta dels arbres (Anthus trivialis)
Drets d'imatge Flikr.com

Capsot d'esquena roja (Lanius collurio)

Xoriguer (Falco tinunculus)
Drets d'imatge pixabay.com

Papallona Aplo·lo (Parnassius Apol·lo)

Preparació per a la hibernació papallona Apol·lo

Revisió de les postes papallona Apol·lo

Juliol:

• El 14 de juliol Sandra Tur observa un exemplar de Titeta dels arbres des de l'observatori d'ocells del Parc. Es tracta d'una espècie poc comuna en aquestes latituds, ja que busca zones més fresques en el nord de la península i centre d'Europa per a nidificar i passar l'estiu.

• Els dies 3, 23 i 24 de juliol, l'anellador Bruno Sanchís, anella 68 exemplars de 16 espècies diferents d'ocells a la font de l'Espino. Totes les aus anellades són habituals en la zona durant la temporada estival. Algunes d'elles són ocells migradors que acudeixen cada any per a la reproducció en les nostres terres.

Agost

• L'11 d'agost realitzem el recompte d'ous posats pels set exemplars femelles de papallones apol·lo mantingudes en captivitat. Les erugues que nasquen d'aquests ous formaran part del projecte de reintroducció que es duu a terme al Parc des de 2018.

D'altra banda, lamentablement després de constatar la seua absència per segon any consecutiu, es confirma l'extinció de la població de papallones apol·lo de la Serra de la Batalla per causes aparentment naturals, molt probablement relacionades amb els efectes del canvi climàtic.

LA FITXA:

El Reboll, arbre bonic i font de recursos

Quercus era el nom romà dels roures. L'origen del vocable és cèltic i significa 'arbre bonic', *pyrenaica* al·ludeix al seu origen, però en realitat allí és molt escàs. Als pobles de Penyagolosa se'n diu reboll.

Pot superar els 25 metres d'altura i neix entre els 200 i els 2100 metres. El seu desenvolupament és lent, aguanta bé la sequera i suporta les gelades.

És de fulles marcescents, és a dir, les seues fulles seques aguanten sense caure fins a la sortida dels nous brots a la primavera. D'aquesta manera, els rebollars ens delecten d'un paisatge molt característic i ric en biodiversitat que ha significat una gran font de recursos. La seua fusta s'ha usat per a travesses de ferrocarril, fusteria, mànecs per a eines i per a la indústria naval, encara que l'ús més significatiu en Penyagolosa ha estat per a llenya i carbó. Però això no acaba aquí, les seues glans es fan servir per alimentar porcs, la seua escorça, rica en tanins es va usar en l'adobat de pells, i encara més, les seues gales (tumors produïts pel mateix arbre com a defensa cap a les larves de vespes) s'han utilitzat per a calar foc, com a tint i com a astringent.

Aquest gran aprofitament ha estat la principal causa de desforestació dels rebollars. Molts vessants abans poblats, i ara desforestades, sofreixen una erosió irreversible, per això cal subratllar l'important paper que juga el reboll fixant amb les seues arrels esteses els terrenys més solts i bombant nutrients del subsol per a deixar-los en superfície.

És un arbre que apareix en el catàleg de plantes amenaçades de la CV, on la seua presència és mínima, trobant en el PN Penyagolosa la seua població més nombrosa al Rebollar, un bosc sorgit dels rebrots de grans exemplars talats fa dècades durant l'època del carboneig. Penyagolosa reuneix totes les característiques que necessiten aquests arbres per a viure. És per això que, des del parc, fa anys es realitzen reforços de la seua població amb exemplars joves llestos per a ser plantats en la tardor amb esperança que creixin i es reprodueixin en la seua nova casa i amb nosaltres.

Reboll (Quercus pyrenaica)

Rebollar

Educació ambiental

El segon quadrimestre va vindre replet d'activitats d'educació ambiental tant amb centres educatius com destinades al públic general.

Ens van visitar els alumnes de l'Escola d'Enginyers Forestals de Madrid amb els quals realitzarem una ruta per la microreserva de la Pegunta. Dies després realitzarem una ruta similar amb el CEIP Carles Salvador de Castelló.

També continuarem les nostres habituals activitats amb el CRA de Penyagolosa amb una xerrada amb els alumnes de 2n de l'ESO al voltant de l'ús de les fonts d'energia per l'ésser humà i com influeixen en el gran problema del Canvi Climàtic.

Ja entrat el mes de juny, participarem en l'organització d'activitats d'educació ambiental durant l'acampada organitzada pel CRA de Penyagolosa per a alumnes i familiars, així com en una activitat destinada a saber més sobre el món de les papallones amb el projecte de Drets de la Infància de la Conselleria d'Igualtat.

A més a més continuarem amb les dues activitats mensuals habituals de cap de setmana amb els següents temes: “Els ocells de Penyagolosa”, “Dona't un bany de primavera”, “Plantes comestibles, medicinals i verinoses de Penyagolosa”, “Papallones i libèl·lules de Penyagolosa”, “Els misteris del bosc” i una ruta guiada de vesprada a la “Font de l'Espino”

Activitat amb l'aulari de Vistabella

Xerrada a 2n d'ESO Atzeneta

El manteniment del parc

Els treballs de la brigada

En els últims mesos, els treballs s'han centrat en el manteniment d'instal·lacions i recursos del parc.

Així entre els treballs més destacats cal citar, la intervenció sobre la cuneta de la pista del Rodesnar, netejant-la i buidant-la de terra i herbes. Es van repassar les marques de pintura del GR7 des del riu Montlleó fins a Villahermosa passant pel parc. Es van actualitzar alguns senyals deteriorades i se'n van instal·lar una nova en la caseta del pic recordant la prohibició de pernoctar al cim.

També es va realitzar el manteniment de fonts i basses per a reduir les pèrdues d'aigua. De cara a la prevenció d'incendis es van esbrossar les zones de més risc com són les cunetes de l'entrada al parc i voltants de l'ermitori de Sant Joan.

Instal·lació d'un comptador de vehicles

Vols col·laborar amb nosaltres?... envia els teus articles a la següent adreça: parque_penyagolosa@gva.es

Redacció: Equip tècnic del PN de Penyagolosa

Parc Natural de Penyagolosa

964 76 08 38

parque_penyagolosa@gva.es

http://parquesnaturales.gva.es/va/web/pn-penyagolosa

C**entre d'interpretació del parc:** darrere de l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa

12135 Vistabella del Maestrat, Castelló